

MARKIEZENHOF

**Stichting Vrienden
van het Markiezenhof**

www.vriendenmarkiezenhof.com

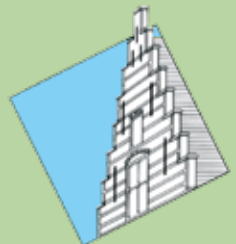
**75 jaar
bevrijding**

Een groep van 200 Canadese militairen op de Grote Binnenplaats van het Markiezenhof, bij een bezoek aan Bergen op Zoom van 13 juli.

**Blikopener op het
MARKIEZENHOF**

Najaar 2019

COLOFON

Redactie: Han Verbeem

Tekst: Irene van Kemenade, Yolande Kortlever, Ward Warmoeskerken, Han Verbeem, Marc Geleijns, José Notenboom, Vic Wendel

Fotografie: Etienne Homs, Hans-Jorg van Broekhoven, Frans Stohr

Dit een gezamenlijke uitgave van de Stichting Vrienden van het Markiezenhof (Bergen op Zoom) en de Stichting Vrienden van het Tongerlohuys (Roosendaal)

www.vriendenmarkiezenhof.com
www.tongerlohuys.nl/vrienden

© 2019 - Aan de inhoud kunnen geen rechten worden ontleend. Zet- en drukfouten voorbehouden.

Memorabel

Beste Vriend(inn)en,

Oktober is een memorabele maand voor Bergen op Zoom en de Brabantse Wal. Oktober 2019 in het bijzonder, dan gedenken we immers dat Bergen op Zoom 75 jaar geleden bevrijd is. Ook 'ons' Markiezenhof zal zijn aandacht hier aan geven middels een tweetal tentoonstellingen. Deze worden nader onder de aandacht gebracht in deze Blikopener. In deze editie van de Blikopener hebben wij de samenwerking opgezocht met de Vrienden van het Tongerlohuys. Het eindresultaat ligt voor u. Wanneer u deze Blikopener heeft gelezen, draait u het boekje om en ziet u een aantal artikelen die zijn aangereikt door de Vrienden van het Tongerlohuys. Deze artikelen gaan nader in op de bevrijding in Roosendaal. Met deze bijzondere uitgave willen we een eerste stap maken en een bredere culturele samenwerking gaan zoeken tussen onze beide steden en in het bijzonder met de Vriendenstichtingen die beide musea hebben. Geografisch gezien praten we over een zeer kleine afstand, maar feitelijk hebben we tot heden toe weinig tentoonstellingen, lezingen of andere mogelijke activiteiten die we gezamenlijk verzorgen of in uitwisseling onder de aandacht bij elkaar brengen. Vanaf deze plaats verwelkom ik dan ook de lezers van de Vrienden van het Tongerlohuys van harte! Komende maanden gaan we met beide besturen nadenken hoe we dit een mooi vervolg kunnen geven. Vanzelfsprekend bent u als Vriend van harte uitgenodigd om hier in mee te denken. Heeft u ideeën of suggesties stuur ze op of mail ze door naar ons secretariaat. Dan zullen wij ze meenemen in ons gezamenlijke overleg.

Hartelijke museale groet,

Helène van Oorschot
Voorzitter Vrienden v/h Markiezenhof

Dankbaar voor vrijheid

In 2019 herdenkt Bergen op Zoom 75 jaar bevrijding. Op 27 oktober 1944 wisten de Canadezen de Duitse bezetter uit de stad te verdrijven. Ontwerper Ward Warmoeskerken vervaardigde een kostuum om het einde van de Tweede Wereldoorlog te herdenken en om 75 jaar bevrijding te vieren.

Een kostuum dat 75 jaar bevrijding herdenkt en viert. Uitgangspunt voor het ontwerp van het kostuum wordt gevormd door de vlaggen van Nederland en van de geallieerde bevrijders van West-Brabant, aan wie wij blijvend dank verschuldigd zijn. De gekozen kleuren blauw en rood zijn wat soberder dan in de huidige vlaggen: een bewuste keuze om zo de soberheid van de jaren rond de bevrijding te symboliseren.

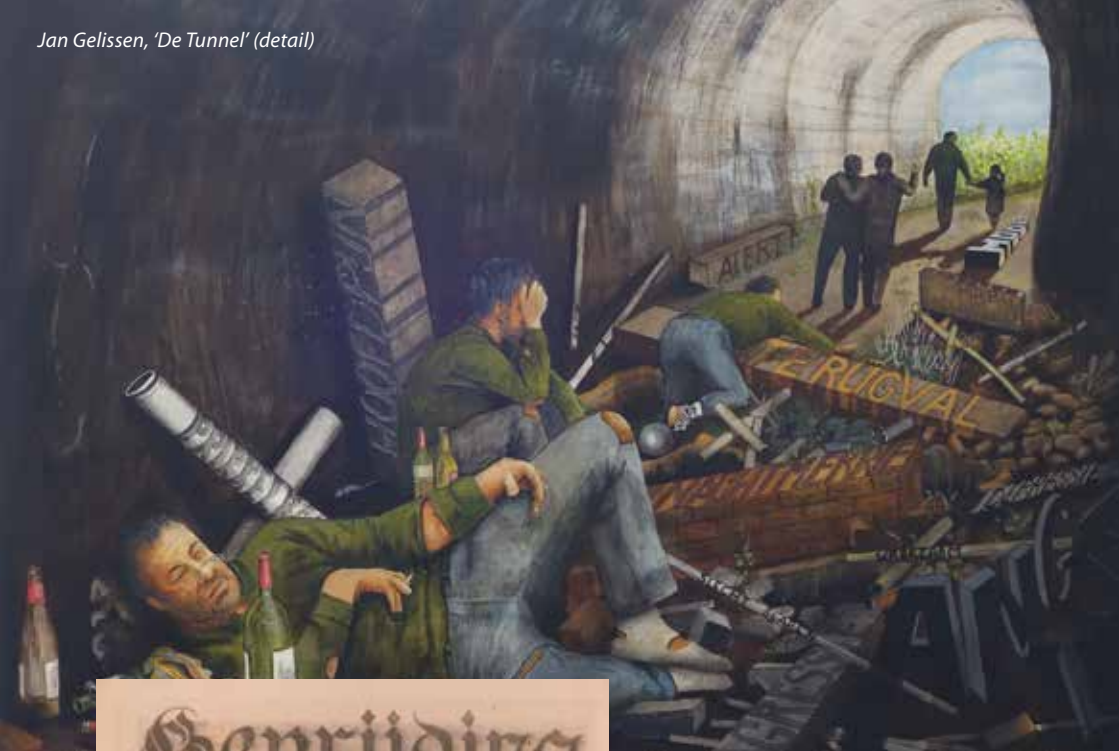
Driekleur

De Nederlandse driekleur wappert fier om de vrijheid te vieren. Het kenmerkende esdoornblad (de 'maple leaf') van de huidige Canadese vlag is verwerkt in het lijfje van het kostuum. Samen met de Canadezen streden de Britten, Noren en Polen in de Slag om de Schelde en zorgden voor de bevrijding van West-Brabant; de vlaggen van deze geallieerden zijn zichtbaar in de rok van het kostuum. ❖

Het kostuum wordt geëxposeerd in de Bibliotheek. locatie gemeente Woensdrecht, aan de Huijbergseweg 3 in Hoogerheide.

*Ontwerp: Ward Warmoeskerken
Fotografie: Dick Vermaas*

Tentoonstelling 75 jaar bevrijding Brabantse Wal

Op drie locaties van Bibliotheek het Markiezaat, t.w. Hoogerheide, Bergen op Zoom en Steenbergem wordt aandacht besteed aan de gevechten tussen de Canadese en Duitse troepen en aan de uiteindelijke bevrijding. Hierbij wordt gebruik gemaakt van objecten met verhalen van verzamelaars (zoals Robert Catsburg en Jan de Jonge) en enkele verhalen van de projecten Crossroads en Liberation Route. De tentoonstelling is gratis te bezoeken tijdens openingstijden van de bibliotheeklocaties van 19 oktober 2019 t/m 21 juni 2020. Bezoek ook het Oorlogsmuseum te Ossendrecht en het Bevrijdingsmuseum Zeeland te Nieuwdorp voor nog meer informatie over de Slag om de Schelde.

'Gratis te bezoeken van 20 oktober 2019 t/m 21 juni 2020'

Het Markiezenhof organiseert in samenwerking met Stichting Bevrijding Brabantse Wal een expositie over de Slag om de Schelde. Deze tentoonstelling vertelt het verhaal van de zware strijd die in oktober en begin november 1944 geleverd werd bij de bevrijding van de Brabantse Wal en Zeeland.

De Kunst van het Verwerken

In samenwerking met Stichting VeteranenKunst organiseert het Markiezenhof de expositie 'De kunst van het verwerken' in Tuinzaal 1. Conservator Stef Fridael heeft speciaal ter gelegenheid van 75 jaar bevrijding een expositie samengesteld met diverse kunstwerken van veteranen van Nederlandse missies van na de Tweede Wereldoorlog. De kunst en bijbehorende verhalen laten zien hoe ieder mens zijn ervaringen verwerkt op zijn eigen manier. In dit geval de mens, die durft zijn 'geheimen' te uiten via de kunst. ❖

Stef Fridael, 'Angel in Japan' (detail)

De Canadezen komen...

Operation Suitcase werd door de geallieerden opgezet om westelijk Noord-Brabant te bevrijden. De 4th Canadian Armoured Division, bestaande uit de 4th Armoured Brigade (pantserbrigade) en de 10th Armoured Infantry Division (infanteriedivisie) werden daarbij aangewezen om op te rukken richting Bergen op Zoom. In de weken daaraan voorafgaande waren er hevige gevechten geweest rondom Hoogerheide en Woensdrecht. Dit gebied vormde namelijk de toegangspoort tot Zuid-Beveland en Walcheren en werd daarom tot de laatste man verdedigd door de Duitsers.

Door: Irene van Kemenade

Tijdens de opmars richting Bergen op Zoom werden de Canadezen ondermeer op de Huijbergse Baan veelvuldig onder vuur genomen door Duitse militairen van het Fallschirmjäger Ersatz- und Ausbildungs Regiment Hermann Göring. Een aantal tanks van het South Alberta Regiment werd daarbij uitgeschakeld nog voordat de buitenwijken van de stad waren bereikt. De Canadezen bereidden zich voor op wederom een zware strijd. Echter onder druk van de opmars van de geallieerden in het centrum van Noord-Brabant, zagen de Duitsers zich genoodzaakt verder terug te trekken. In de vroege ochtend van 27 oktober ver-

‘27 oktober
1944 reden
de Canadese
tanks de Grote
Markt op’

De Canadese gouverneur-generaal Julie Payette (in rode jas) bracht 31 augustus, na de herdenking van 75 jaar Slag om de Schelde, een eerbetoon aan de 986 geneuveldde militairen. Deze zijn begraven op het Canadese oorlogskerkhof aan de Ruytershovenweg in Bergen op Zoom. (Foto: Hans-Jorg van Broekhoven)

1944

2019

lieten de Duitsers de stad, na het opblazen van uitkijkposten (kerktorens) en Zoombruggen. Op de Zoomdam was inmiddels een tankversperring aangelegd.

‘Hell Bill, let’s take the damn place’

Toen de Canadezen ’s middags de stad binnenreden, konden zij dan ook maar moeilijk geloven dat de zij de stad zonder slag of stoot in handen kregen. Na een kortstondig overleg werd besloten dat men het risico zou nemen. Met een “Hell Bill, let’s take the damn place” trok men verder en rond half vier ’s middags arriveerden de eerste Sherman-tanks op de Grote Markt. Hotel De Draak werd ingericht als

In de nadagen van oktober 1944 vonden beschietingen plaats achter De Zoom. Veel woonhuizen bij de Zoomdam en de Noordzijde Zoom raakten zwaar beschadigd. Aan de linkerkant de foto’s met oorlogsschade, aan de rechterkant de huidige situatie. (Foto’s: Coll. Markiezenhof)

*In de vroege
morgen van
30 oktober
was Bergen
pas écht vrij'*

commandopost en een waar volksfeest barstte los. Daarbij werd de feestvreugde aanzienlijk verhoogd door de grote hoeveelheden alcohol die in de stad aanwezig waren, als gevolg van de aanwezige spiritusfabriek.

Gevechten achter De Zoom

Hoewel 27 oktober 1944 te boek staat als de datum van bevrijding van Bergen op Zoom is dat echter niet helemaal correct. De Duitsers hadden zich teruggetrokken tot achter de waterloop De Zoom, hetgeen betekende dat het noorden van de stad nog stevig in handen was van de bezetter. In de dagen daarna lieten enkele tientallen feestvierende burgers nog het leven door Duits artillerie- en mortiervuur.

Vele doden en gewonden

Gedurende drie dagen hebben de geallieerden ten koste van vele gewonden en doden getracht De Zoom over te steken (zwevend of met behulp van rubberbootjes), via een kleine dam bij het Smitsvestje of via de Van Overstratenlaan. Op alle genoemde plaatsen boden de Duitsers echter hevig tegenstand. Pas op 29 oktober 's middags wist een compagnie van het Lincoln & Welland Regiment een bruggenhoofd te vestigen. In de daarop volgende nacht legde de Canadese genie een baileybrug aan over de Zoom en werd de tankversperring op de Zoomdam opgeblazen. Pas in de vroege ochtend van 30 oktober 1944 was heel Bergen op Zoom bevrijd. Vijftig Canadezen zijn daarbij gesneuveld. ❖

(Illustratie: Coll. Markiezenhof)

'De thuiskomst', houtskooltekening. (Coll. fam. E. van Broekhoven-Proost, Bergen op Zoom)

Eer voor naamlozen

Onze vrijheid danken we aan talloze mannen en vrouwen die de strijd aangingen met de vijand. Velen streden tot de dood erop volgde. Een blijvend eerbetoon ontvingen zij op de begraafplaatsen waar ze te ruste werden gelegd. De meeste graven noemen hun naam. Maar er zijn ook graven voor 'A Soldier of the 1939-1945 War'. Een onbekende soldaat...

Om deze naamlozen te eren is er in veel landen een Monument voor de Onbekende Soldaat opgericht. Een dergelijk eerbetoon kent Nederland niet. Reden voor ontwerper Ward Warmoeskerken om een kunstjas te maken voor de Onbekende Soldaat. Om alle niet te identificeren gevallen militairen te kleden en te eren. Het ontwerp van de kunstjas is gebaseerd op een militair uniform. De eenvoud van de gefieldde manchetten en epauletten met kogels verwijst naar het spoor van vernieling dat door strijd wordt aangericht. ❖

De kunstjas wordt geëxposeerd in de Bibliotheek, locatie gemeente Woensdrecht, aan de Huijbergseweg 3 in Hoogerheide.

Ter gelegenheid van 75 jaar bevrijding heeft Ward Warmoeskerken een kunstjas gemaakt, die de Onbekende Soldaat eert. De achterzijde van de jas is vervaardigd van tentdoek, waarop verwijzingen naar de vlaggen van de geallieerden zijn aangebracht. De gefantaseerde militaire eretekens op de borst tonen hoe deze slechts bestonden in de dromen van de Onbekende Soldaat. De witte kraag wijst op de vrede die hij niet meer heeft mogen meemaken.

*Ontwerp:
Ward Warmoeskerken.
Fotografie:
Sunny Jagesar*

Vrienden Markiezenhof

Ben je nog geen Vriend of Vriendin van Het Markiezenhof? Meld je dan nu aan en profiteer van de vele voordelen!

Als Vriend(in) heb je een streepje vóór

- Gratis toegang tot het museum, uitgezonderd de eventuele toeslagen op speciale tentoonstellingen en optredens;
- Je krijgt uitnodigingen voor de jaarlijkse Vriendenavond, met aansluitend een gezellig drankje en hapje, en overige lezingen en presentaties;
- Je ontvangt onze folders en periodieke uitgaven, waaronder de 'Blikopener op het Markiezenhof' met nieuws, achtergronden en actualiteiten.

Vanaf 25 euro per persoon per jaar

Per 2019 geldt voor alle Vriend(inn)en van het Markiezenhof een minimumbijdrage van 25 euro per persoon per kalenderjaar. Het gaat om vanaf-bijdragen: uiteraard zijn hogere donaties van harte welkom!

Snel terugverdiend

Bezoek je drie keer per jaar het museum? Dan heb je je donateurschap van de Vrienden al snel terugverdiend! Want een los entreekaartje kost 9,50 euro (of 8 euro met CJP).

Vriendenpas

Let op! Alleen met je Vriendenpas heb je gratis toegang tot het museum. Vergeet deze daarom niet mee te nemen bij je museumbezoek. ❖

Save the date

Woensdag 27 november 2019: Vriendenavond

Vrienden van het Markiezenhof
Steenbergsestraat 6 (postadres)
4611 TE Bergen op Zoom
vriendenmarkiezenhof@gmail.com

[Aanmelden als Vriend\(in\) kan online. Kijk op:](http://www.vriendenmarkiezenhof.com)

www.vriendenmarkiezenhof.com

